

Raport
z realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy
w rodzinie przez samorząd gminny i powiatowy na terenie
województwa mazowieckiego w roku 2017.

Warszawa, lipiec 2018 r.

Dane demograficzne

Województwo mazowieckie obejmuje obszar o powierzchni 35 558 km². Zamieszkuje w nim 5 365,9 tys. osób (stan na koniec 2016 r.). Mazowsze jest największym pod względem powierzchni i liczby mieszkańców województwem w Polsce. Składa się z 42 powiatów (37 ziemskich i 5 grodzkich). Powiaty dzielą się na 314 gmin – 35 miejskich, 50 miejsko-wiejskich i 229 wiejskich.

Jednym z miast na prawach powiatu jest miasto stołeczne Warszawa, ze specyficznym ustrojem, który dzieli je na 18 dzielnic.

Województwo mazowieckie zajmuje trzecie miejsce pod względem gęstości zaludnienia. Najgęściej zaludnionym powiatem w Polsce jest powiat pruszkowski, natomiast najgęściej zaludnionymi gminami: gmina Legionowo i Piastów.

Realizacja ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz rozporządzenia w sprawie procedury „Niebieskie Karty”.

Zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie realizowane są przez samorząd gminny i powiatowy na podstawie:

- ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2015 r. poz. 1390)
- rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz. U. Nr 209, poz. 1245).

I. Opracowanie i realizacja powiatowych i gminnych programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie

Jednym z podstawowych zadań jednostek samorządu terytorialnego zapisanych w art. 6 ust. 3 pkt 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, a należących do zadań własnych jest opracowanie i realizacja powiatowych i gminnych programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie.

W 2017 r. 37 powiatów (**88%**) województwa mazowieckiego (w tym 4 miasta na prawach powiatu - Warszawa, Siedlce, Radom i Płock) spełniało ustawowy wymóg, tj. miało opracowany i realizowany program przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie. Powiaty, które nie opracowały i nie realizowały programu, to: powiat przysuski, szydłowiecki, węgrowski, wołomiński oraz Ostrołęka - miasto na prawach powiatu.

Gminny program przeciwdziałania przemocy w rodzinie i ochrony ofiar przeciwdziałania przemocy w rodzinie miało opracować i realizować w 2017 r. 302 gminy (96,5 %). Programu nie realizowało 11 gmin z terenu województwa - gmina: Osieck, Otwock, Wyszogród, Nowe Miasto, Piastów, Kotuń, Przesmyki, Szydłowiec, Błonie, Łochów, Somianka.

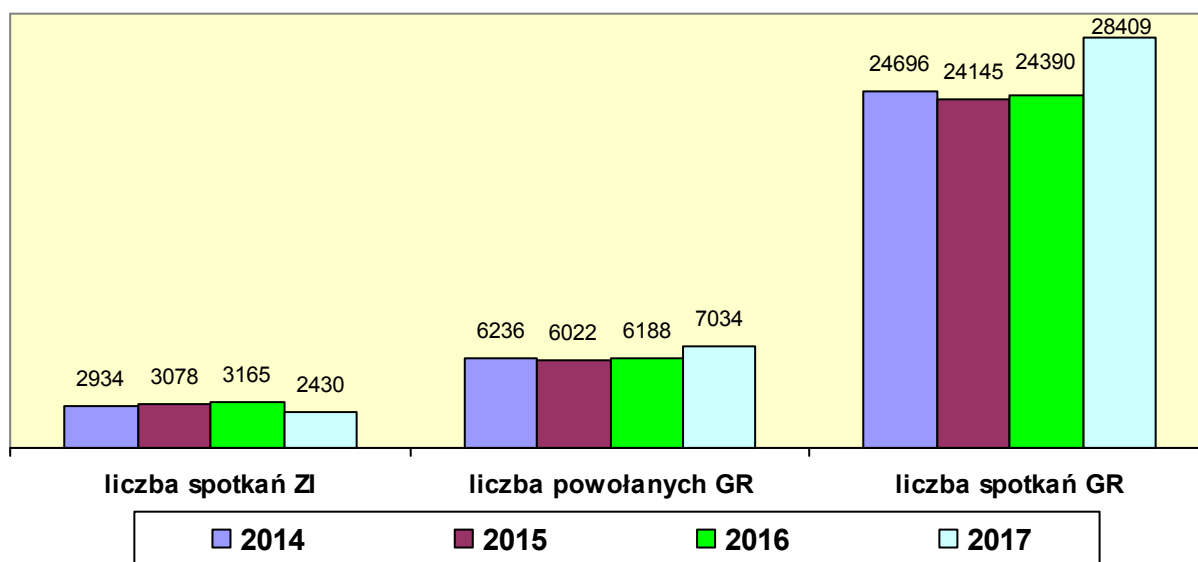
Z informacji uzyskanych od powiatów i gmin wynika, że brak programu spowodowany był zakończeniem realizacji poprzednich programów i trwaniem prac nad opracowaniem lub uchwaleniem nowych.

II. Realizacja procedury „Niebieskie Karty”

Zespoły Interdyscyplinarne i grupy robocze

W 2017 r. we wszystkich gminach województwa mazowieckiego działały Zespoły Interdyscyplinarne. Wliczając dzielnice Warszawy w sumie funkcjonowało 331 Zespołów Interdyscyplinarnych. W tym czasie odbyło się 2 430 posiedzeń Zespołów Interdyscyplinarnych, czyli o 735 mniej niż w r. 2016. Jednocześnie, w stosunku do 2016 r. znacznie wzrosła liczba powołanych grup roboczych oraz liczba ich posiedzeń. W 2017 r. utworzono 7 034 grup (w 2016 r. 6 188 grup) oraz zorganizowano 28 409 spotkań grup roboczych (w 2016 r. 24 390).

Zespoły Interdyscyplinarne i grupy robocze - liczba spotkań

Opracowanie własne Wydziału Polityki Społecznej Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego na podstawie danych uzyskanych ze sprawozdań rocznych jednorazowych i resortowych złożonych przez jednostki samorządu terytorialnego do wojewody mazowieckiego i Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej na temat realizacji procedury „Niebieskie Karty”.

Wszczynianie procedury

Ogółem w 2017 r. wszczęto 9 815 „nowych” procedur „Niebieskie Karty”, wypełniając formularz „Niebieska Karta - A”. Jest to liczba większa niż w 2016 r. (wzrost o 8,5%). W sumie Zespoły Interdyscyplinarne w 2017 r. realizowały 16 494 procedury (w tym procedury kontynuowane z 2016 r.).

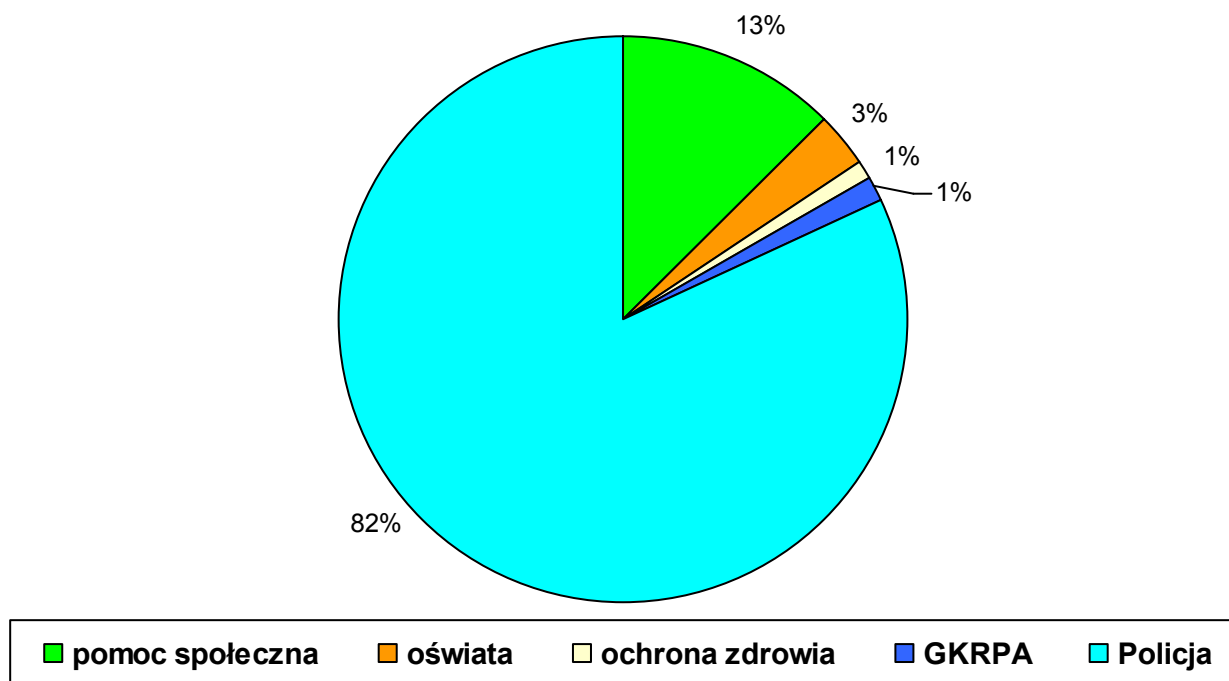
W całym 2017 r. procedurą objętych było 16 246 rodzin (dla około 59 % tych rodzin procedurę wszczęto w tym 2017 r., dla pozostałych rodzin procedura była wszczęta w okresie wcześniejszym i kontynuowana w 2017 r.).

W 1 997 przypadkach, w toku trwania procedury „Niebieskie Karty”. Założono nową „Kartę A”.

Podmiotem, który zdecydowanie najczęściej wszczynał procedurę pozostawała nadal policja. W 2017 r. policja wszczęła 8 038 wszystkich procedur, co stanowi 81,8% wszystkich wypełnionych „Kart A”.

Na drugim miejscu pod względem liczby wypełnianych formularzy „NK-A” utrzymują się jednostki organizacyjne pomocy społecznej. Przedstawiciele pomocy społecznej wszczęli 1 233 procedury (o 89 mniej niż w roku poprzednim), co stanowiło 12,6% wszystkich procedur.

Podmioty wszczynające procedurę "Niebieskie Karty"

Opracowanie własne Wydziału Polityki Społecznej Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego na podstawie danych uzyskanych ze sprawozdań rocznych jednorazowych i resortowych złożonych przez jednostki samorządu terytorialnego do wojewody mazowieckiego i Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej na temat realizacji procedury „Niebieskie Karty”.

Nadal utrzymuje się bardzo niski odsetek (5,6%) wszczynania procedury „Niebieskie Karty” przez pozostałe uprawnione do tego służby:

- 302 procedury zostały wszczęte przez przedstawicieli oświaty. Zauważa się nieznaczny wzrost liczby procedur (o 23) w porównaniu do 2016 r.,
- 113 procedur zostało wszczętych przez przedstawicieli ochrony zdrowia - mniej o 32 w porównaniu z rokiem 2016,
- 129 procedur zostało wszczętych przez przedstawicieli Gminnych Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, o 4 mniej niż w 2016 r.

Realizując procedurę „Niebieskie Karty” sporządzono 6 497 „Kart C” i 5 273 „Karty D”.

Osoby objęte pomocą Zespołów Interdyscyplinarnych na terenie województwa mazowieckiego.

W 2017 r. różnorodną pomocą Zespołów Interdyscyplinarnych objęto 37 841 osób (o 2 392 osoby więcej niż w 2016 r.), z czego:

- 16 588 kobiet (w tym 470 niepełnosprawnych, co stanowi 2,8%),
- 14 208 mężczyzn (w tym 245 niepełnosprawnych, co stanowi 1,7 %),
- 7 035 dzieci (w tym 151 niepełnosprawnych, co stanowi 2,1%).

Najwięcej osób zostało objętych pomocą Zespołów Interdyscyplinarnych w Warszawie i gminach przylegających do stolicy: w Otwocku, Zielonce, Konstancinie-Jeziorna, Markach, Ząbkach i w Wyszku.

Charakterystyka osób doświadczających i stosujących przemoc w rodzinie, dla których wszczęto procedurę „Niebieskie Karty” w 2017 r.¹:

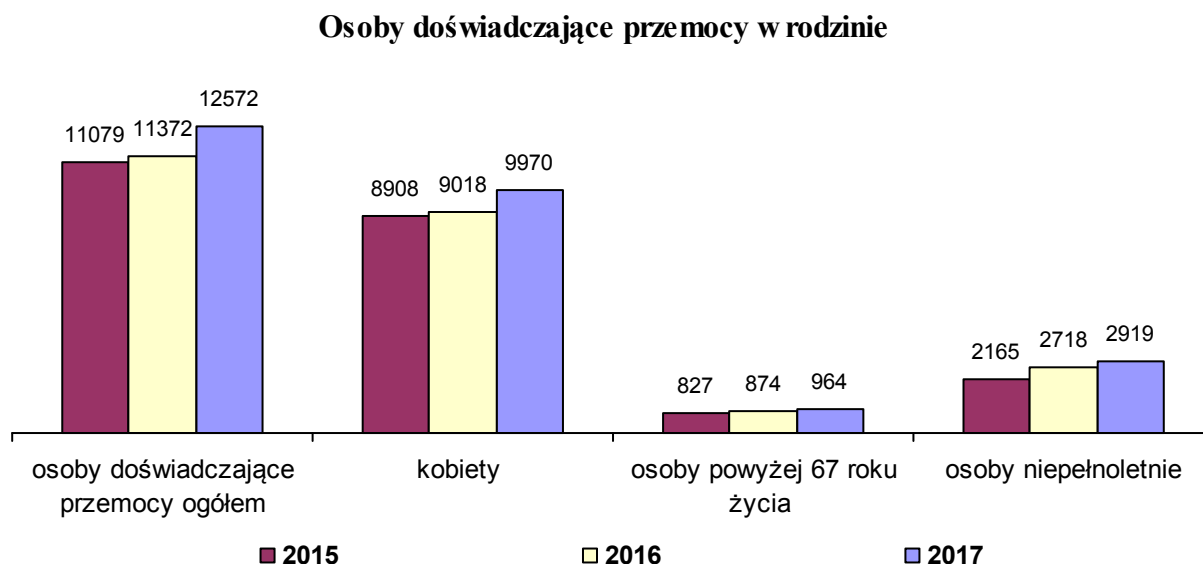
Podobnie jak w latach poprzednich w zdecydowanej większości przypadków osobami doświadczającymi przemocy w rodzinie były kobiety. Wśród 12 572 (o 1 200 osób więcej niż w 2016 r.) osób dotkniętych przemocą:

- 79,3 % stanowiły kobiety (9 970 osób, z tego 1 485 to osoby niepełnoletnie),
- 20,7 % mężczyźni (2 602 osób), z czego większość to osoby niepełnoletnie (1 434 osób).

Prawie 8 % osób doświadczających przemocy ukończyło 67 rok życia (964 osoby, w tym 190 osób to mężczyźni), co wskazuje na istnienie problemu przemocy domowej wobec seniorów.

¹ Dane dotyczą osób dla których wszczęto procedurę „Niebieskie Karty” w r. 2017, a nie osób dla których wszczęto procedurę w latach wcześniejszych a kontynuowano ją w r. 2017.

Podobny problem dotyczy dzieci i młodzieży doświadczających przemocy. W 2017 r. 23,2% osób doświadczających przemocy stanowiły właśnie osoby niepełnoletnie, Od 2014 r. obserwuje się wzrost liczby dzieci doświadczających przemocy.

Opracowanie własne Wydziału Polityki Społecznej Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego na podstawie danych uzyskanych ze sprawozdań rocznych jednorazowych i resortowych złożonych przez jednostki samorządu terytorialnego do wojewody mazowieckiego i Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej na temat realizacji procedury „Niebieskie Karty”.

Jak co roku osobami, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie byli głównie mężczyźni.

Wśród 9 838 osób (w 2016 - 8 784) podejrzewanych o stosowanie przemocy:

- 88,8 % stanowili mężczyźni (8 744 osób),
- 11,2 % kobiety (1 094 osób, o 188 osób więcej niż w 2016 r.).

Przemoc w rodzinie stosowali najczęściej mężczyźni w wieku od 18 do 67 lat (8 369 mężczyzn – 85% wszystkich sprawców). Jednocześnie nastąpił wzrost liczby kobiet podejrzanych o stosowanie przemocy w rodzinie.

Z danych uzyskanych na podstawie sprawozdań wynika, że 72 sprawców (0,7% ogółu sprawców) to osoby niepełnoletnie (53 chłopców i 19 dziewcząt).

373 sprawców (3,8%), w tym 51 kobiet ukończyło 67 rok życia.

Zamykanie procedury

W 2017 r. Zespoły Interdyscyplinarne podjęły decyzję o zakończeniu 9 714 prowadzonych procedur, tj. 59.7 % wszystkich procedur realizowanych.

Zgodnie z § 18 rozporządzenia Rady Ministrów z 13 września 2011 r. w sprawie procedury "Niebieskie Karty" oraz wzorów formularzy "Niebieska Karta", zakończenie procedury następuje w przypadku:

- 1. ustania przemocy w rodzinie i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy,*
- 2. rozstrzygnięcia o braku zasadności podejmowania działań.*

Powodem zamknięcia procedur był w głównej mierze pierwszy punkt ww. rozporządzenia, tj. ustanie przemocy. Taką przyczynę zamknięcia procedur wskazano w przypadku 5 971 prowadzonych spraw (co stanowi 61,5 % wszystkich zamkniętych procedur). W przypadku 3 743 (o 404 więcej niż w r. poprzednim) procedur jako przyczynę zamknięcia wskazano brak zasadności podejmowanych działań.

Zawiadomienia do organów ścigania

W 2017 r. Zespoły Interdyscyplinarne przekazały do organów ścigania (policji, prokuratury) **568** zawiadomień o podejrzeniu popełnienia przestępstwa w związku z użyciem przemocy w rodzinie (o 59 spraw więcej niż w roku poprzednim).

Biorąc pod uwagę fakt, że w 2017 r. prowadzono prawie 16 494. procedury to złożenie zawiadomienia do organów ścigania dotyczyło małej liczby, bo jedynie 3,5 % prowadzonych spraw.

Zapewnianie, w trybie art. 12a ustawy, bezpieczeństwa krzywdzonym dzieciom

W 2017 r., w przypadkach bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia w związku z przemocą w rodzinie, odebrano **81 dzieci**, z czego_

- 33 chłopców,
- 48 dziewczynek.

66 dzieci zostało odebranych przez pracowników socjalnych zatrudnionych w ośrodkach pomocy społecznej, zaś 15 dzieci przez pracowników powiatowych centrów pomocy rodzinie.

W wyniku procedury prowadzonej w trybie art. 12 a ustawy, w 2017 r.:

- 18 dzieci, tj. 22,2% zostało umieszczonych w rodzinie zastępczej,
- 26 dzieci, tj. 32,1% trafiło do placówek opiekuńczo-wychowawczych,
- 37 dzieci, tj. 45,6% zostało umieszczonych u innej, niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w rozumieniu art. 115 § 11 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny.

Liczba dzieci odbieranych w trybie art. 12 a ustawy na terenie województwa mazowieckiego utrzymuje się od 3 lat na tym samym poziomie. (w 2015 r. odebrano w tym trybie 76 dzieci, w 2016 – 81 i w 2017 również 81.).

Na przestrzeni lat zmienia się natomiast forma zapewnienia tym dzieciom opieki. W 2015 r. spośród wszystkich odbieranych dzieci 28 % trafiło do placówek opiekuńczo-wychowawczych, pozostałe do innych form opieki zastępczej (osoba spokrewniona bądź rodzina zastępcza), zaś w 2016 aż 72% wszystkich odebranych dzieci trafiło do placówki a tylko 14 % do osoby najbliższej. W 2017 r. tendencja się odwróciła. Zdecydowanie więcej dzieci (o 26) niż w roku poprzednim umieszczono u osoby najbliższej nie mieszkającej wspólnie. Dużo mniej dzieci (o 16) trafiło do placówek opiekuńczo-wychowawczych.

III. Infrastruktura wsparcia – podmioty udzielające pomocy ofiarom przemocy w rodzinie

Specjalistyczne Ośrodki Wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie (SOW)

Specjalistyczne Ośrodki Wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie to jednostki ukierunkowane na udzielenie różnorodnej i specjalistycznej pomocy osobom doświadczającym przemocy w rodzinie.

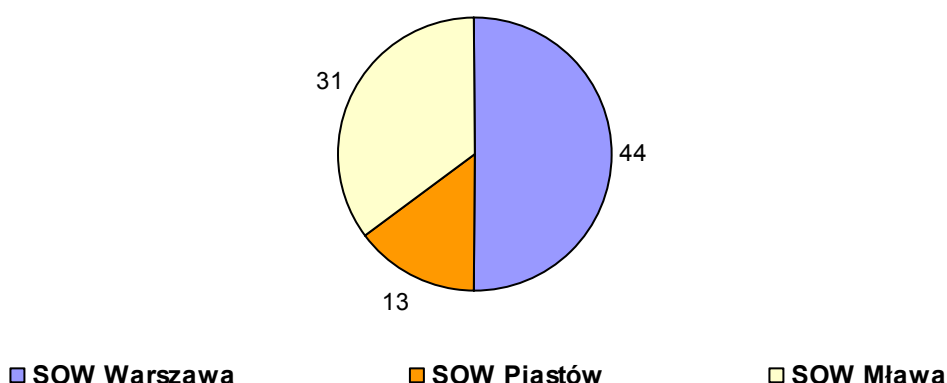
Tworzenie i prowadzenie specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie należy do zadań z zakresu administracji rządowej realizowanych przez powiat (art. 6 ust. 4 pkt 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie). Z usług specjalistycznych ośrodków wsparcia mogą korzystać osoby dotknięte przemocą i jej skutkami. Pomoc realizowana jest w trzech obszarach: interwencyjnym, zapewnienia potrzeb bytowych oraz w zakresie terapeutyczno-wspomagającym.

Zadanie to finansowane jest z budżetu państwa. W 2017 r. na prowadzenie Specjalistycznych Ośrodków Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie Wojewoda przekazał łącznie kwotę **1 156 700 zł.**

Na terenie województwa mazowieckiego funkcjonują **trzy** specjalistyczne ośrodki wsparcia, które zapewniają 51 miejsc całodobowych, w tym:

1. Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Mławie (powiat mławski) - 15 miejsc,
2. Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Piastowie (powiat pruszkowski) - 6 miejsc,
3. Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie prowadzony przez Fundację Centrum Praw Kobiet (m.st. Warszawa) – 30 miejsc.

Osoby przyjęte w 2017 roku do SOW na pobyt całodobowy

Opracowanie własne Wydziału Polityki Społecznej Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego na podstawie danych uzyskanych ze sprawozdań rocznych złożonych przez Powiatowe jednostki samorządu terytorialnego do wojewody mazowieckiego i Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej na temat funkcjonowania specjalistycznych ośrodków wsparcia.

W 2017 r. do specjalistycznych ośrodków wsparcia woj. mazowieckiego na pobyt całodobowy przyjęto 88 osób z 47 rodzin. Była to liczba mniejsza niż w 2016 r. (o 38,5% mniej osób i o 13% mniej rodzin).

W sumie w 2017 r. w ośrodkach przebywało 112 osób (36% osób mniej niż w 2016 r.) z 58 rodzin (11% mniej niż w 2016 r.). Najwięcej, bo 50% wszystkich osób, przebywało w SOW w Warszawie. Wśród osób korzystających z miejsc całodobowych w SOW-ach było:

- 61 kobiet (w tym 3 kobiety z niepełnosprawnością)
- 51. dzieci (w tym jedno z niepełnosprawnością).

Pobyt w ośrodkach trwał przeważnie krócej niż 1 miesiąc (22 osoby – 60% mniej niż w 2016 r.) bądź od 1 do 3 miesięcy (39 osób – 28% mniej niż w 2016 r.). 30 osób (o 12% mniej niż w roku poprzednim) przebywało w ośrodkach w okresie dłuższym, tj. od 3 do 6 miesięcy.

7 osób przebywało w ośrodkach dłużej niż 6 miesięcy, co stanowi liczbę większą o 75% niż w 2016 r.

Odsetek osób przyjmowanych do Ośrodków na pobyt krótkoterminowy wzrósł w stosunku do poprzedniego roku. W 2015 r. co czwarty przyjęty przebywał w Ośrodku krócej niż miesiąc, obecnie jest to co trzeci mieszkaniec SOW-u. W 2017 r., co druga osoba przebywa w SOW krócej niż 3 miesiące.

Główną formą pomocy, oferowaną osobom, które znalazły schronienie w SOW, była terapia indywidualna. Objęto nią 45 osób (o 60% mniej niż w 2016 r.), przeprowadzając 434 spotkania indywidualne (o 25% mniej niż w 2016 r.). Z grup wsparcia skorzystało 36 osób (o 57% mniej niż w 2016 r.), a z terapii grupowej – tylko 5 osób (o 75% mniej niż w 2016 r.). Terapię grupową prowadzono tylko w SOW w Mławie. Mniejsza liczba spotkań indywidualnych, czy grupowych wynika z mniejszej liczby osób korzystających z całodobowego pobytu w Ośrodkach.

Ośrodki oferowały również pomoc w systemie ambulatoryjnym, tj. osobom, które nie korzystały ze schronienia, a jedynie z pomocy specjalistycznej, w tym:

- poradnictwa prawnego – 225 osób, co stanowi o 40% więcej w stosunku do 2016 r.,
- poradnictwa psychologicznego – 228 osób, co stanowi o 42% więcej w stosunku do 2016 r.,
- poradnictwa medycznego – 13 osób, co stanowi o 70% mniej w stosunku do 2016 r.

Generalnie w 2017 r. dużo mniej osób (o 38,5%) skorzystało z całodobowej pomocy ośrodków, natomiast zdecydowanie więcej osób (o około 40%) skorzystało z pomocy ambulatoryjnej: prawnej i psychologicznej. Z pomocy medycznej skorzystało o 70% mniej osób niż w 2016 r.

Ośrodki Interwencji Kryzysowej (OIK)

Prowadzenie ośrodków interwencji kryzysowej jest zadaniem własnym powiatu (art. 19 pkt. 12 ustawy o pomocy społecznej). Równocześnie, zgodnie z 6 ust. 3 pkt 4 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, zadaniem własnym powiatu jest zapewnienie osobom doznającym przemocy w rodzinie miejsc w ośrodkach interwencji kryzysowej.

Podobnie jak w 2016 r. na terenie województwa mazowieckiego funkcjonowało **13 ośrodków interwencji kryzysowej**. OIK-i rozmieszczone są głównie w centralnej części Mazowsza, co może mieć wpływ na nierównomierny dostęp osób doświadczających przemocy do oferowanej przez nie pomocy.

Ośrodki zapewniały 178 miejsc całodobowego schronienia dla osób doznających przemocy w rodzinie.

Podczas całego 2017 r. z miejsc całodobowego schronienia skorzystało 238 osób (z tego 107 kobiet, 6. mężczyzn oraz 125 dzieci). W 2016 r. w porównaniu z rokiem poprzednim nastąpił spadek liczby osób, które skorzystały z miejsc całodobowych w ośrodkach interwencji kryzysowej. Natomiast w 2017 r. ponownie odnotowano nieznaczny wzrost (więcej o 28 osób).

Ośrodki Interwencji Kryzysowej w województwie mazowieckim.

Opracowanie własne Wydziału Polityki Społecznej Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego na podstawie danych uzyskanych ze sprawozdań rocznych resortowych złożonych przez jednostki samorządu terytorialnego do Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej na temat realizacji ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Zapewnienie schronienia osobom doznającym przemocy, to ważna, ale nie jedyna forma wsparcia oferowana przez ośrodki interwencji kryzysowej. Oferują one również pomoc w formie specjalistycznego poradnictwa. Z różnych form wsparcia w ośrodkach interwencji kryzysowej skorzystało w 2017 r. w sumie 3 868 osób, z czego 2 923 kobiety, 525 mężczyzn i 420 dzieci.

W sumie aż o 1 394 osoby więcej skorzystało z pomocy ośrodków interwencji kryzysowej.

Należy zaznaczyć, że OIK znajdują się przede wszystkim centralnej części Mazowsza, w związku z tym ofiary przemocy z innych rejonów województwa mają do nich utrudniony dostęp.

Domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży

Prowadzenie ośrodków wsparcia, w tym domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży należy do zadań własnych powiatu (art. 19 pkt. 11 ustawy o pomocy społecznej). Równocześnie zgodnie z 6 ust. 3 pkt 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie zadaniem własnym powiatu jest zapewnienie osobom doznającym przemocy w rodzinie miejsc w tych ośrodkach.

Domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży są specjalistycznymi ośrodkami wsparcia, które udzielają pomocy o charakterze interwencyjnym poprzez:

- zapewnienie schronienia kobietom,
- izolowanie od sprawców przemocy,
- wspieranie w przezwyciężaniu sytuacji kryzysowej,
- poradnictwo psychologiczne, prawne i socjalne.

Na terenie województwa mazowieckiego funkcjonują trzy domy dla matek z małoletnimi dziećmi, które udzielają schronienia osobom doznającym przemocy w rodzinie. Znajdują się w powiatach:

- legionowskim (Dom Samotnej Matki i Dziecka, ks. J. Schabowskiego 4 , 05-120 Legionowo prowadzony przez Dom Zakonny Zgromadzenia Sióstr Urszulanek N.M.P. z Gandino),
- warszawskim zachodnim (Dom Samotnej Matki, ul. Brzozowa 37, 05-080 Izabelin, prowadzony przez Towarzystwo Pomocy im św. Brata Alberta),
- wołomińskim (Dom Samotnej Matki, ul. Kilińskiego 63, 05-220 Zielonka, prowadzony przez CARITAS Diecezji Warszawsko – Praskiej).

Podobnie jak w 2016 r. w sumie domy oferowały 47 miejsc całodobowych dla kobiet i dzieci doświadczających przemocy w rodzinie.

W 2017 r. z oferty schronienia w domach dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży skorzystało 68 osób (22 kobiety oraz 46 dzieci). Liczba osób utrzymuje się na podobnym poziomie w porównaniu do lat poprzednich.

W 2017 r. funkcjonował też Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Radomiu, w którym nie ma miejsc całodobowych ale oferuje on pomoc w formie poradnictwa dla osób doznających przemocy. Z pomocy Ośrodka w 2017 r. skorzystało 207 osób, przy czym w głównej mierze były to kobiety (152).

Punkty konsultacyjne

W ramach systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie działają gminne Punkty konsultacyjne, które w miarę możliwości udzielają wsparcia oraz świadczą specjalistyczne poradnictwo dla osób doświadczających przemocy w rodzinie.

Ze sprawozdań składanych przez jednostki samorządu terytorialnego wynika, że **40** punktów konsultacyjnych (w 2017 powstał 1 nowy punkt) na terenie Mazowsza udzieliło wsparcia łącznie 4041 osobom z problemem przemocy, w tym:

- 3 358 kobietom,
- 468 mężczyznom,
- 215 dzieciom.

Szczegółowe dane teleadresowe instytucji i podmiotów udzielających wsparcia osobom doświadczającym przemocy w rodzinie znajdują się na oficjalnej stronie Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego www.mazowieckie.pl w zakładce *Polityka społeczna* → Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie → Placówki świadczące pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie → Baza teleadresowa instytucji pomagających osobom dotkniętym przemocą w rodzinie.

Inne formy pomocy dla osób doświadczających przemocy w rodzinie

Na terenie województwa mazowieckiego opracowano i zrealizowano **21** programów terapeutycznych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie. Przystąpiło do nich 728 osób - o 256 osób więcej niż w roku poprzednim (wzrost o 35,1 %), w tym 508 kobiet i 59 mężczyzn. W programach brały udział również dzieci.

W 2017 r. funkcjonowało również 41 grup wsparcia dla osób doświadczających przemocy w rodzinie (wzrost liczby grup o 16).

Na terenie województwa mazowieckiego są tylko 4 przyjazne pokoje przesłuchań.

Funkcjonują 34 lokalne telefony zaufania, interwencyjne lub informacyjne, w tym dwa całodobowe. Skorzystało z nich 2 945 osób. Interwencję podjęto w 240 przypadkach.

IV. Realizacja programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie

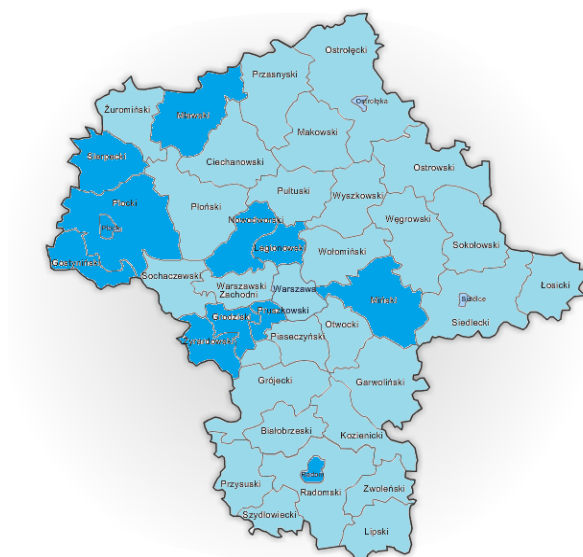
Opracowanie i realizacja programów korekcyjno-edukacyjnych skierowanych do osób stosujących przemoc w rodzinie należy do zadań z zakresu administracji rządowej realizowanych przez powiat

(art. 6 ust. 4 pkt 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie). Zadanie to finansowane jest z budżetu państwa. W 2017 r. na realizację programów przeznaczono kwotę 119 967 zł.

Podstawowym celem oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych jest zmiana zachowań i postaw osób stosujących przemoc w rodzinie oraz zwiększenie ich zdolności do samokontroli agresywnych zachowań i konstruktywnego współżycia w rodzinie, a w rezultacie zaprzestania dalszego stosowania przemocy w rodzinie.

W 2017 r. dwanaście powiatów (sierpecki, miński, płocki, legionowski, mławski, nowodworski, gostyniński, żyrardowski, pruszkowski, miasto Płock i miasto Radom) opracowało i realizowało programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy. Stanowi to zaledwie 1/3 ogółu powiatów. W związku z tym dostępność tej formy pomocy rodzinie jest utrudniona.

Powiaty realizujące programy korekcyjno-edukacyjne.

Opracowanie własne Wydziału Polityki Społecznej Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego na podstawie danych uzyskanych ze sprawozdań rocznych złożonych przez Powiatowe jednostki samorządu terytorialnego do wojewody mazowieckiego na temat realizacji programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych realizowanych na terenie Mazowsza.

W 2017 r. zrealizowano w sumie 15 edycji programów. Trzy powiaty: pruszkowski, mławski oraz miasto Radom realizowały po 2 edycje programu. Powiat pruszkowski przeprowadził programy w jednostce penitencjarnej, a odbiorcami były osoby odbywające karę pozbawienia wolności.

Do programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych przystąpiło 161 sprawców, w tym 10 kobiet. W tej grupie było:

- 42 skazanych przez sąd za czyny związane ze stosowaniem przemocy w rodzinie (§ 5 pkt 1 rozporządzenia z dnia 22 lutego 2011 r.),
- 7 uczestniczących w programach, jako uzupełnienie podstawowej terapii uzależnień,
- 25 osób uczestniczyło w programach korekcyjno-edukacyjnych w warunkach zamkniętych (areszt śledczy).

Programy ukończyły 74 osoby, tj. 46 % sprawców przystępujących do programów.

W ramach wszystkich edycji przeprowadzono:

- 234 spotkania indywidualne ze sprawcami,
- 247 (kilkugodzinnych) spotkań grupowych,
- 3 warsztaty tematyczne całonocne.

W ramach zadań z zakresu administracji rządowej powiat miński opracował i realizował program psychologiczno-terapeutyczny dla 6 osób stosujących przemoc w rodzinie. Program skierowany był przede wszystkim do osób, które wcześniej ukończyły program oddziaływań korekcyjno-edukacyjny. Na jego realizację przeznaczono 5 000 zł.

V. Wzmocnienie kompetencji zawodowych oraz przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy

Biorąc pod uwagę specyfikę pracy, osoby realizujące zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w wyjątkowo dużym stopniu narażone są na problem wypalenia zawodowego. Dlatego też szczególnie ważne jest wdrożenie systemu wsparcia dla osób pracujących bezpośrednio z osobami dotkniętymi przemocą w rodzinie i z osobami stosującymi przemoc, w formie m.in. superwizji, coachingu lub grup wsparcia.

Dane ze sprawozdań pokazują, że w 2017 r. jedynie w 25 gminach województwa mazowieckiego i 13 dzielnicach m.st. Warszawy osoby odpowiedzialne za zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie skorzystały z różnych form poradnictwa i wsparcia psychologicznego (w sumie 880 osób, o 167 osób więcej niż w 2016 r.).

W 89 % gmin województwa mazowieckiego osoby wykonujące zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie nie miały żadnej profesjonalnej pomocy.

Podobnie sytuacja przedstawia się w powiatach. Tylko w co piątym powiecie osoby odpowiedzialne za zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie skorzystały z różnych form poradnictwa i wsparcia. W sumie w 8 powiatach (wliczając miasta na prawach powiatu: Warszawę i Radom) ze wsparcia skorzystało 137 osób pracujących z osobami doświadczającymi przemocy. W ponad 81 % powiatów (34 jednostek) taka forma wsparcia w 2017 r. nie miała miejsca.

Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej w Warszawie zorganizowało 6 szkoleń dla osób zajmujących się przeciwdziałaniem przemocą w rodzinie. Uczestniczyło w nich 664 osoby.

VI. Program Ośłonowy „Wspieranie jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie”

Jak co roku Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej ogłosił otwarty konkurs ofert na realizację projektów w ramach Programu Ośłonowego „Wspieranie jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie”.

Na terenie województwa mazowieckiego odpowiednie wnioski złożyło 49 podmiotów uprawnionych, tj. jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego i powiatowego (38 wniosków z gmin oraz 11 wniosków z powiatów).

Ocenę formalną pozytywnie przeszły 34 złożone projekty. Po przeprowadzeniu oceny formalnej oraz wstępnej oceny merytorycznej wojewoda przekazał Ministrowi Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej 10 najwyższej ocenionych wniosków.

W wyniku rozstrzygnięcia konkursu w ramach Programu Ośłonowego „Wspieranie jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie” edycja 2017 Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej przyznał dotację 5 jednostkom samorządu terytorialnego z terenu województwa mazowieckiego na łączną kwotę 232 110 zł.

Dofinansowanie otrzymały: miasto Warszawa – Dzielnica Praga Południe, Gmina Rząśnik, Gmina Zbuczyn, Gmina Leoncin oraz miasto Przasnysz.

VII. Działania kontrolne wojewody mazowieckiego

Realizacja zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie wykonywanych przez samorząd terytorialny jest nadzorowana przez wojewodę. Podstawę prawną sprawowania nadzoru stanowi przepis art. 7 ust.1 pkt 5 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2015 poz. 1390). Stosownie do przepisu art. 7 ust. 2 ustawy, do wykonywania nadzoru stosuje się przepisy art. 126-133 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1769, z późn. zm.) oraz przepisy wykonawcze, wydane na podstawie art. 7 ust. 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Przedmiotem kontroli prowadzonych w 2017 r. była:

- w przypadku gmin:

realizacja zadań własnych gminy w zakresie tworzenia gminnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym:

- opracowywanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie,
- podejmowanie działań na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie w ramach zespołu interdyscyplinarnego.

- w przypadku powiatów:

realizacja zadań własnych powiatu w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym:

- opracowywanie i realizacja powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie.

Zgodnie z planem kontroli zatwierdzonym przez Wojewodę Mazowieckiego przeprowadzono:

- 15 kontroli (14 kompleksowych i 1 sprawdzającą) dotyczących realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy przez samorząd gminny,
- 3 kontrole kompleksowe dotyczące realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy przez samorząd powiatowy.

Skontrolowano także działalność dwóch Specjalistycznych Ośrodków Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie.

W wyniku działań kontrolnych wystosowano wystąpienia pokontrolne, w których jednostkom zalecono m. in.:

- realizować na bieżąco działania wpisane w Powiatowy bądź Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie, a Programy uzupełnić o harmonogram realizacji zadań, o wskazanie podmiotów odpowiedzialnych za realizację poszczególnych zadań oraz określić sposób monitorowania realizacji i ewaluacji jego efektów, zaś nazwę Programu dostosować do zapisów określonych w art. 6 ust. 2 pkt. 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie,
- uregulować kwestie dotyczące przyporządkowania zadań związanych z budową systemu przeciwdziałania przemocy w gminie czy powiecie,
- powołać w skład Zespołu Interdyscyplinarnego przedstawiciela ochrony zdrowia, organizacji pozarządowej oraz przedstawiciela GKRPA, zgodnie z art. 9a ust. 3 pkt. 5 i 6 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz podjąć działania zmierzające do regularnego udziału w spotkaniach Zespołu wszystkich jego członków zgodnie w podpisanymi porozumieniami o współpracy w Zespole,
- zapewnić powoływanie grup roboczych zgodnie z przepisami art. 9a ust. 10 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, zgodnie z którym grupy robocze powoływane są przez Zespół Interdyscyplinarny,
- zapewnić przekazywanie formularzy NK-A do Przewodniczącego Zespołu Interdyscyplinarnego w określonym ustawowo terminie, o jakim mowa w § 7 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”,
- przekazywać formularze NK-A członkom grupy roboczej w terminie, o jakim mowa w § 8 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”,
- monitorować sytuację rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty” oraz szczegółowo i systematycznie prowadzić dokumentację związaną z realizacją procedury przez zobligowanie wszystkich członków grup roboczych do dokumentowania podejmowanych działań zgodnie z § 10 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. oraz zintensyfikować pracę grup roboczych uwzględniając potrzebę zapewnienia bezpieczeństwa oraz kompleksowej pomocy osobom doznającym przemocy w oparciu o art. 9 a ust. 14 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie,
- opracowywać indywidualne plany pomocy, zgodnie § 16 ust. 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r.,

- w przypadkach uzasadnionych potrzebami rodziny rozszerzać skład grup roboczych o przedstawicieli innych służb zaangażowanych w procedurę „Niebieskie Karty” poza standardowo powoływanymi przedstawicielami policji oraz pracownikami socjalnymi, a w przypadku procedur prowadzonych w rodzinach, gdzie osoba wskazana jako sprawca przemocy w rodzinie jest uzależniony od alkoholu, zintensyfikować w ramach pracy grup działania przedstawiciela Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- zakończenie procedur dokumentować w formie protokołu, o jakim mowa w § 18 ust. 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r., a zakończeniu procedury powiadamiać podmioty w niej uczestniczące zgodnie z § 18 ust. 3 ww. rozporządzenia,
- zapewnić regularny udział w spotkaniach Zespołu Interdyscyplinarnych wszystkich jego członków,
- obsługę organizacyjno–techniczną Zespołu Interdyscyplinarnego do spraw przeciwdziałania przemocy w rodzinie dostosować do zapisów art. 9a ust. 9 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie,
- podjąć działania zmierzające do uzyskania potwierdzenia, że zbiór danych związanych z realizacją procedury Niebieskiej Karty został zgłoszony do GIODO,
- zapewnić dokumentowanie przekazywania przez Przewodniczącą Zespołu Interdyscyplinarnego formularzy NK-A członkom grupy roboczej, tak aby była możliwość ustalenia zachowania terminu o jakim mowa w § 8 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r.,
- zintensyfikować pracę grup roboczych uwzględniając potrzebę zapewnienia bezpieczeństwa oraz kompleksowej pomocy osobom doznającym przemocy w oparciu o art. 19 a ust. 14 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie,
- realizować przepisy § 16 i § 17 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”, dotyczące zapraszania osób dotkniętych przemocą w rodzinie i wzywaniem osób podejrzanych o stosowanie przemocy w rodzinie na spotkania z Zespołem, a termin wezwania wyznaczać możliwie szybko, uwzględniając interwencyjny charakter procedury,
- z osobami podejrzanymi o stosowanie przemocy wypełniać formularz „Niebieska Karta – D”, o jakim mowa w § 8 ust. 6 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r., a z osobami doznającymi przemocy formularz „Niebieska Karta – C”, o jakim mowa w § 8 ust. 2 rozporządzenia.

Na podstawie liczby wydanych zaleceń pokontrolnych można wysnuć wniosek, że w dalszym ciągu realizacja ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie poprzez działalność Zespołów Interdyscyplinarnych przysparza gminom wiele problemów. Wynika to z faktu, że członkowie ZI nie są szkoleni na bieżąco, jak również nie są objęci wsparciem oraz nie mają narzędzi do skutecznego działania. Członkowie Zespołów interdyscyplinarnych wykonują zadania w ramach swoich obowiązków służbowych, co powoduje, że czas przeznaczony na te zadania jest bardzo ograniczony.

VIII. Podsumowanie

Zadania wynikające z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie na terenie województwa mazowieckiego są realizowane. Prawie wszystkie gminy i powiaty województwa opracowały i realizowały programy przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie.

We wszystkich gminach województwa powołane zostały Zespoły Interdyscyplinarne, co pozwala osobom doznającym przemocy na skorzystanie z pomocy jaką oferuje procedura „Niebieskie Karty”.

Niewątpliwie w dalszym ciągu sferą wymagającą poprawy w zakresie realizacji procedury pozostaje niskie zaangażowanie oświaty, ochrony zdrowia oraz gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych w ustawowe zadania związane z realizacją procedury „Niebieskie Karty”. Na powyższe wskazuje bardzo niski odsetek wszczynania procedury przez przedstawicieli tych służb. Konieczne jest podjęcie działań mających na celu zwiększenie wiedzy przedstawicieli oświaty, ochrony zdrowia oraz GKRPA na temat zadań, jakie mają przypisane ustawowo z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, co mogłoby skutkować większym zaangażowaniem w podejmowaniu działań wynikających z procedury „Niebieskiej Karty”. Zaangażowanie i współpraca wszystkich związanych z przeciwdziałaniem służb może być ważnym elementem budowania skutecznego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie na szczeblu lokalnym.

Działania Wojewody wynikające z nadzoru i kontroli pokazują, że wsparcie osób doświadczających przemocy w rodzinie w ramach powołanych grup roboczych w głównej mierze opiera się na zaangażowaniu przedstawicieli ośrodków pomocy społecznej oraz policji, a działania podejmowane przez przedstawicieli innych lokalnych służb i instytucji podejmowane są w ograniczonym zakresie.

Na terenie województwa funkcjonuje wiele instytucji udzielających profesjonalnego wsparcia osobom doznającym przemocy (m.in. specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, ośrodki interwencji kryzysowej, ośrodki wsparcia). Jednakże w bardzo wielu gminach i powiatach takich placówek brakuje, co powoduje utrudniony dostęp do specjalistycznej pomocy dla osób doznających przemocy, wynikający często z dużych odległości między placówką a miejscem zamieszkania osób chcących skorzystać z pomocy czy brakiem środków finansowych na dojazd do placówki.

Specyfiką województwa mazowieckiego jest również duża koncentracja placówek udzielających profesjonalnego wsparcia osobom doznającym przemocy w centralnej części województwa, a w szczególności na terenie Warszawy.

Na uwagę zasługuje fakt, że zmniejsza się liczba osób korzystających z całodobowego pobytu w Specjalistycznych Ośrodkach Wsparcia. Skraca się także z roku na rok długość pobytu w Ośrodkach. Wzrasta za to liczba udzielonych porad.

Ważnym elementem budowania systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie jest podjęcie działań ukierunkowanych nie tylko na bezpośrednią pomoc osobom doznającym przemocy, ale również działań mających na celu zmianę zachowań i postaw osób stosujących przemoc w rodzinie, a w rezultacie powstrzymanie sprawców i zakończenie przemocy, czemu mają służyć programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych. W 2017 r. tylko dwanaście, tj. co trzeci powiat opracował i realizował program oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy jako zadanie zlecone z zakresu administracji rządowej. Problemem są ograniczone środki finansowe przeznaczone na realizację zadania, jak również niska motywacja sprawców przemocy do uczestnictwa w różnych formach oddziaływań. W 2017 r. jedynie 46 % sprawców przemocy ukończyło programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych, do których przystąpili. Oddziaływania skierowane do sprawców przemocy są jedną ze słabszych stron systemu również biorąc pod uwagę fakt, iż Zespoły Interdyscyplinarne nie mają skutecznych metod egzekwowania od sprawcy przemocy stawienia się na posiedzeniu Zespołu i udzielania wyjaśnień. Sądy także w dalszym ciągu nie orzekają obowiązku uczestniczenia w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych.

Kluczowym elementem tworzenia skutecznego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie na terenie województwa jest profesjonalizm oraz wsparcie działań osób bezpośrednio zaangażowanych w zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Dane pokazują, że nadal tylko w niewielkiej liczbie gmin oraz powiatów osoby zaangażowane w przeciwdziałanie przemocy w rodzinie mogły skorzystać z oferty wsparcia oraz poradnictwa związanego

z wykonywaniem zadań. W związku z powyższym koniecznym wydaje się podjęcie działań mających na celu zwiększenie możliwości i ułatwienie tym osobom dostępu do różnych form poradnictwa i wsparcia psychologicznego.

Liczba wydanych zaleceń pokontrolnych wskazuje na to, że w wielu gminach Zespoły Interdyscyplinarne nie funkcjonują prawidłowo. Brakuje narzędzi do skutecznego działania oraz członkowie Zespołów nie są szkoleni na bieżąco.

Zatwierdziła:

.....

Opracował:
Oddział do spraw Pomocy Środowiskowej
Wydziału Polityki Społecznej

Material opracowany w oparciu o dane zebrane z jednostek samorządu terytorialnego z terenu województwa mazowieckiego, w tym na podstawie:

- resortowego „Sprawozdania z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014 -2020” za rok 2017,
- jednorazowego sprawozdania „Realizacja procedury Niebieskie Karty” za 2017 rok,
- raportu z działalności specjalistycznych ośrodków wsparcia (SOW) dla ofiar przemocy w rodzinie w 2017 r.,
- sprawozdawczości dotyczącej realizacji programów korekcyjno-edukacyjnych oraz na podstawie prowadzonej przez Wydział Polityki Społecznej MUW działalności kontrolnej.